

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Van Vichy naar Dien Bien Phu. De dekolonisatie van Vietnam, 1945-1954

Braeken, Barry

Citation

Braeken, B. (2004). Van Vichy naar Dien Bien Phu. De dekolonisatie van Vietnam, 1945-1954. *Leidschrift : Gevallen Steen*, 19(September), 39-53. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/72800>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/72800>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Van Vichy naar Dien Bien Phu. De dekolonisatie van Vietnam, 1945-1954

Barry Braeken

Iedereen kent de beelden van de Amerikanen die via het dak van de Amerikaanse ambassade per helikopter Vietnam proberen te verlaten. Het is april 1975: Noord-Vietnamese troepen trekken door de straten van Saigon. Na een lange bloedige strijd zal Vietnam voor het eerst sinds de negentiende eeuw weer onafhankelijk en een eenheid zijn. Deze smadelijke evacuatie is ook een laatste vernedering voor de Verenigde Staten die vanaf begin jaren zestig actief geprobeerd hadden te voorkomen dat Vietnam één zou worden onder een communistisch regime. Het is vooral deze Amerikaanse inmenging, verbeeld in vele films, die een onderdeel is gaan vormen van ons collectieve geheugen. Het geheugen is echter selectief en de Amerikaanse strijd heeft de voorgeschiedenis van die strijd, de kolonisatie en dekolonisatie van Vietnam door de Fransen, volledig naar de achtergrond gedrongen. Dit artikel zal proberen dit hiaat enigszins op te vullen door een globaal overzicht van de Franse rol bij de Vietnamese dekolonisatie te bieden, aangevuld met een literatuurlijst.¹ De dekolonisatie van Vietnam is immers een belangrijke episode in de dekolonisatie van de Derde Wereld en resulteerde in de eerste doorbraak van het communisme in Zuidoost-Azië.²

Om de dekolonisatie in een bredere context te plaatsen stip ik eerst kort de impact van de Tweede Wereldoorlog op de nationalistische beweging in Vietnam aan. Daarna zal het dekolonisatieproces in drie delen

---

¹ Op deze plaats zou een artikel van Dr. R. Feddema over dit onderwerp komen te staan, maar door persoonlijke omstandigheden was hij niet in staat het te schrijven. Dit artikel is een last-minute vervanging met een bescheiden doel: de lezer een globaal overzicht te bieden van het dekolonisatieproces van Vietnam tussen 1945-1954 vanuit vooral het Franse perspectief, gecombineerd met een literatuurlijst.

² Naast Vietnam bestond de Franse kolonie Indochina ook uit Cambodja en Laos. Deze laatste twee gebieden zullen in dit artikel niet behandeld worden. In beide landen kwamen na de dekolonisatie traditionele monarchale heersers aan de macht die tot aan de bemoeienis van de Amerikanen met de regio eind jaren '50 niet werkelijk door communistische alternatieven werden bedreigd. Zie hierover Bruce Lockhart, 'Monarchy and decolonization in Indochina' in: Mare Frey, Ronald W. Pruessen en Tan Tai Yong ed., *The Transformation of Southeast Asia. International perspectives on decolonization* (Armonk NY en Londen 2003) 52-71, aldaar 70. De strijd voor nationale onafhankelijkheid vond vooral plaats in Vietnam.

worden verdeeld: in twee diplomatieke fases en één militaire fase.³ De eerste fase loopt van september 1945 tot het najaar van 1946. Zij kenmerkt zich door een poging van de Fransen om met de communisten tot een vergelijk te komen. In de tweede fase, die loopt van 1946 tot januari 1949, wordt de diplomatie nog niet opgegeven. De Fransen zetten echter hun kaarten op niet-communistische nationalist en de militaire strijd tegen de communisten begint. De derde, militaire fase wordt gekenmerkt door een complete polarisatie in de verhoudingen tussen het moederland en de kolonie. Deze confrontatie eindigt met de nederlaag bij Dien Bien Phu in 1954 die de Fransen dwingt om op de Conferentie van Genève de onafhankelijkheid van Vietnam te erkennen.

De impact van de Tweede Wereldoorlog

De Tweede Wereldoorlog is voor het dekolonisatieproces in van Zuidoost-Azië van groot belang geweest. Waar vóór de oorlog nog nauwelijks sprake was van een sterk verzet tegen de moederlanden, dekoloniseerden deze landen na de oorlog binnen een paar jaar.⁴ De nederlaag van de koloniale machten tegen de Japanners betekende om twee redenen een politieke aardverschuiving. Allereerst rekenden de Japanners af met het idee dat de deze militair niet te verslaan waren. Waar voor de oorlog vooral werd geprobeerd om hervormingen binnen het koloniale systeem aan te brengen, bleek nu dat onafhankelijkheid ook een reële optie was. De Japanse overgave in 1945 betekende echter ook dat er een tijdelijk machtsvacuüm ontstond, waardoor de nationalist het initiatief naar zich toe konden trekken en proberen de terugkerende Europese legers en bestuurders voor een *fait accompli* te stellen. De Japanners hadden daar al eerder – toen duidelijk was dat zij de oorlog gingen verliezen – op geanticipeerd door in hun bezette gebieden nationalist bij het bestuur te betrekken of aan de

---

³ Vanuit Vietnamees of Amerikaans perspectief zijn andere indelingen denkbaar. Het gangbaar om de 'Eerste Vietnam-oorlog' te laten beginnen met het Franse bombardement van Haiphong in november 1946 en de reactie van de Vietminh daarop. Met mijn indeling wil ik primair de houding en acties van Franse politici en bestuurders verduidelijken.

⁴ Maleisië lijkt een uitzondering op deze regel te zijn. Al in 1948 hadden de Britten besloten onafhankelijkheid aan deze kolonie te verlenen. Dit gebeurde echter pas daadwerkelijk in 1957, nadat de Britten de communistische guerrilla hadden uitgeschakeld. Zie over waarom dat in Maleisie wel lukte en in Vietnam niet (door de Amerikanen), het artikel van Wim Klinkert in deze bundel.

macht te helpen. De enige nationalisten die hier niet van profiteerden, waren de communisten. Zij weigerden met de Japanners samen te werken, omdat zij de Japanners als ideologische tegenstanders beschouwden en hun imperialistische ambities wantrouwden. Dit zorgde ervoor dat de Japanners net zo repressief optraden tegen de communisten als eerder de koloniale bestuurders hadden gedaan.

Dit algemene beeld gaat ook op voor Frans Indochina. Tijdens het Interbellum waren de Fransen nog volledig overtuigd van hun aanspraken op een koloniaal rijk. Zoals de belangenbehartiger van de Franse koloniale lobby Doucet, de latere gouverneur-generaal van Indochina tussen 1940-1945, het in 1925 stelde: 'Kolonialisme is een feit en behoeft geen verdere discussie. Kolonialisme is een recht waarvan de rechtvaardiging in haar eigen doelstellingen ligt.' Net als de andere Europeanen meenden de Fransen dat de koloniale volkeren geen behoefte hadden aan onafhankelijkheid, maar aan goed bestuur. Het zou nog een civilisatieproces van decennia vergen voordat ze klaar zouden zijn om op eigen benen te staan.⁶

De lokale situatie gaf de Franse overheersers ook weinig reden om aan deze ideeën te twijfelen. Er was in Indochina geen sprake van een bedreigende nationalistische beweging. Tijdens het Interbellum kwam het twee keer tot een echte uitbarsting. In februari 1930 deed de Vietnamese Nationalistische Partij, de VNQDD, een coup poging en later dat jaar organiseerden communisten door het hele landstakingen. Dit verzet werd met harde hand de kop ingedrukt. Ongeregeldheden op grote schaal zouden tot 1940 niet meer voorkomen. Aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog hadden Fransen dankzij hun, zelfs voor koloniale standaarden, uitzonderlijk wrede optreden hun kolonie volledig onder controle.⁷

Op grond van het bovenstaande zou te verwachten zijn dat de Tweede Wereldoorlog een stimulans voor de niet-communistische nationalist in Vietnam betekende, maar het tegenovergestelde was het geval. In tegenstelling tot Nederlands-Indië en Maleisië werd Indochina niet door de Japanners bezet. Het werd bestuurd door een bondgenoot van de As-landen, de Vichy-regering. Met deze autoriteiten hadden de Japanners al

---

⁵ Het betreft hier de situatie tijdens en vlak na de Japanse besetting van Zuidoost-Azië.

⁶ Henri Grimal, *Decolonization: The British, French, Dutch and Belgian empires, 1919-1963* (Londen 1965), 24-25.

⁷ Jan Pluvier, *Zuidoost-Azië, een eeuw van onvervulde verwachtingen* (Soest 1999) 109-111.

in augustus 1940 een overeenkomst gesloten waarbij de Fransen in ruil voor het bestuur van Indochina alle mogelijke medewerking aan het Japanse leger toezegden. De dreiging van een Japanse bezetting bleef in de lucht hangen waardoor de Franse vertegenwoordigers van Vichy daar de meeste politieke en militaire aandacht op richtten. Hierdoor kon de communistische partij in het Noorden een basis opbouwen en de kiem leggen voor de strijd na de oorlog. De communisten hanteerden daarbij de slimme tactiek om hun partij om te vormen tot een nationalistische beweging, de Vietminh, waarin ook niet-communistische tegenstanders van de Japanners opgenomen werden.⁸ In de praktijk echter werden deze groepen vanaf het begin zoveel mogelijk gemarginaliseerd en na de oorlog zelfs geleidelijk aan weggezuiverd.⁹

Uiteindelijk namen de Japanners op 9 maart 1945 de macht in Indochina alsnog over. Zij waren door de Amerikaanse herovering van de Filipijnen bang geworden dat er een Amerikaanse landing met steun van de Fransen in Indochina zou kunnen plaatsvinden. In dit stadium van de oorlog was het echter onmogelijk om de Vietminh effectief te bestrijden of om een sterke anticommunistische nationalistische regering aan de macht te brengen. De regering onder leiding van de Vietnamese keizer Bao Dai die door de Japanners in het Noorden van Vietnam was geïnstalleerd, werd al in augustus 1945 door de Vietminh afgezet.¹⁰ In het Zuiden hadden de Japanners ervoor gekozen om alle aanwezige nationalistische facties, waaronder ook veel militante religieuze sektes, te bewapenen, waardoor er een totale anarchie uitbrak na de Japanse overgave.¹¹

---

⁸ Er wordt vaak gewezen op het belang van de Amerikaanse hulp aan de Vietminh tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het belang hiervan mag echter niet overschat worden. Het ging om kleinschalige hulp die vaak van het initiatief van de lokale agenten van de OSS (Office of Strategic Services, de voorloper van de CIA) uitging. Daarnaast paste de hulp in het beleid iedere tegenstander van de As-mogendheden hulp te bieden (aangezien ook de Sovjet-Unie een bondgenoot was, maakte het communistische karakter van de Vietminh niets uit). Dit bood echter geen garantie voor hulp in de naoorlogse toekomst.

⁹ Arthur Dommen, *The Indochinese experience of the French and the Americans. Nationalism and communism in Cambodia, Laos, and Vietnam* (Bloomington and Indianapolis 2001) 153.

¹⁰ Frankrijk had de Vietnamese monarchie nooit afgeschaft, maar had deze tot een symbolische functie gereduceerd. Bao Dai stond bij de Vietnamezen vooral bekend om zijn luiheid en hang naar luxe die hij vond aan de Franse zuidkust.

¹¹ Donald Lancaster, *The emancipation of French Indochina* (Londen 1961) 88.

De diplomatieke fase 1945-1946: de communisten als onderhandelingspartner

Na de Japanse overgave wilden de Fransen zo snel mogelijk hun gezag weer doen gelden in Vietnam. Er waren echter een aantal obstakels. Ho Chi Minh, de leider van de Vietminh, had op 2 september 1945 in Hanoi de Democratische Republiek Vietnam uitgeroepen. Deze republiek werd weliswaar niet erkend op de conferentie in Potsdam, maar dit betekende niet dat de Verenigde Staten of de Sovjet-Unie de Fransen gingen helpen hun troepen naar Vietnam te transporteren om hun koloniaal gezag te herstellen.¹² Toch landden al snel na de Japanse overgave Franse troepen in Vietnam. In Potsdam was weliswaar afgesproken dat er in het Noorden Chinese en in het Zuiden Britse troepen gelegerd zouden worden om de Japanse troepen te ontwapenen, maar omdat de Britten dermate overbelast waren dat ze de chaotische situatie in hun gebied niet in de hand konden houden, kregen de Fransen met actieve Britse steun toch de kans zelf troepen te sturen. In februari 1946 was het Zuiden weer min of meer onder Franse controle. Zij besloten het Noorden aan de communisten te laten waarbij zij hen de helpende hand boden door de Chinese terugtrekking te regelen.¹³ Vanuit deze situatie wilden de Fransen onderhandelen over een nieuwe relatie tussen kolonie en moederland.

---

¹² Uiteraard was de Sovjet-Unie fel antikolonialistisch maar zij zou vooral na 1949 nationalistische bewegingen in Azië en Afrika met wapens en politieke druk gaan steunen. Vlak na de Tweede Wereldoorlog was zij met name gericht op het consolideren van haar positie in Oost-Europa en op de mogelijkheid dat de communistische partijen in West-Europa aan de macht zouden komen. Toen dat laatste niet lukte en Mao Zedong in China aan de macht kwam, verschoof de aandacht van Europa naar Azië. De anti-kolonialistische opstelling van de Verenigde Staten had verschillende redenen: ten eerste zagen de Verenigde Staten zichzelf nog steeds als een land dat gevochten had tegen de Britse koloniale overheersing. Daarnaast speelden ook economische belangen. De Europeanen belemmerden de toegang tot de grondstoffen en hielden de afzetmarkten van hun koloniën gesloten.

¹³ De Chinese nationalistische regering onder leiding van Chiang Kai-shek maakte deel uit van de Geallieerde overwinnaars. Zij beschouwden de Vietnamese communisten als de evenknie van de Chinese communisten onder leiding van Mao en maakten hen daarom het leven zo zuur mogelijk. De Fransen bewezen dus niet alleen zichzelf een dienst door een Aziatische troepenmacht die antikolonialistisch was uit het land te krijgen, maar ook de Vietminh had daar groot belang bij. 'The last time the Chinese came, they stayed a thousand years (...) As for me, I prefer to sniff French shit for five years than eat Chinese shit for the rest of my life' (quote Ho Chi Minh in: Stanley Karnow, *Vietnam: a history* (New York 1991) 161).

Hoe zagen de Fransen de toekomst van hun kolonie in Azië? Van dekolonisatie kon in ieder geval geen sprake zijn.¹⁴ Na de nederlaag in de Tweede Wereldoorlog was het de Franse eer te na om weer een vernedering te moeten ondergaan.¹⁵ Daarnaast waren de Fransen bevreesd om hun positie van grootmacht te verliezen in de nieuwe bipolaire wereldorde die zich begon af te tekenen.¹⁶ Het Franse doel was om concessies te doen aan de nationalistes, zoals een eigen parlement en intern zelfbestuur, en tegelijkertijd Indochina voor Frankrijk te behouden binnen een nieuwe bestuursvorm, de Franse Unie. Die Unie leek op het eerste gezicht veel op het Britse Gemenebest maar stak anders in elkaar. De Fransen stelden zich traditioneel ten doel de burgers van hun koloniën te assimileren tot Franse staatsburgers. De Franse Unie voorzag bijvoorbeeld in Vietnamese afgevaardigden in het Franse parlement. Dit alleen al impliceerde een hechtere band tussen moederland en voormalige kolonie dan het Britse Gemenebest, waar de organisatie meer op basis van gelijkwaardigheid tussen onafhankelijke naties was gebaseerd.¹⁷ Hoewel Ho Chi Minh in februari 1946 'onafhankelijkheid binnen het kader van de Franse Unie en de Indochinese Federatie' accepteerde, bedoelde hij daarmee niet assimilatie maar een Gemenebestrelatie.¹⁸ Op dit interpretatieverschil ketste elke onderhandelingspoging af. Toch besloten de communisten in mei dat jaar naar Frankrijk te gaan om de meningsverschillen te proberen op te lossen.

De voortgang van de besprekingen te Fontainebleau werd echter door drie factoren bemoeilijkt: de weigering van de Vietminh om verdere concessies te doen, de instabiliteit van de Franse regering en door de poging van de hoogste Franse bestuurder in Vietnam, Thierry d'Argenlieu om van de zuidelijkste regio van Vietnam, Cochinchina, een autonome republiek te maken. Deze regio had altijd al een separatistische aspiratie gehad die nu

---

¹⁴ Op de conferentie van Brazzaville in 1944 over de toekomst van de koloniën was de communis opinio zelfs nog dat zelfbestuur vermeden moest worden. (Robert Aldrich, *Greater France. A history of French overseas expansion* (Londen 1996) 280.

¹⁵ Het koloniale rijk was van oudsher een compensatie geweest voor Franse nederlagen in Europa. Dit ging al terug op de Frans-Duitse oorlog van 1870.

¹⁶ Illustratief is de opmerking van De Gaulle tegen Roosevelt over de Franse wereldrol na de oorlog: 'Hoe kan Frankrijk deze rol [i.e. van grootmacht] spelen als ze haar Afrikaanse en Aziatische bezittingen verliest?' Charles de Gaulle, *L'union* (Parijs 1956), 293 [Eigen vertaling].

¹⁷ Het was geen echte federatie omdat Frankrijk vrijwel alle touwtjes in handen hield. 'The old empire, which had been unitary in myth and diverse in fact, was now replaced by a Union that was federal in myth and confused in practice,' Aldus Raymond Betts in *France and decolonization* (Houndmills 1962) 70.

¹⁸ Lancaster, *The emancipation of French Indochina*, 147 e.v.

door de Franse bestuurders in Vietnam gebruikt werden om de onderhandelingen in Frankrijk te saboteren. Een afscheiding van Cochinchina was voor de communisten die streefden naar de territoriale integriteit van Vietnam onacceptabel. D'Argenlieu en met hem vele Fransen in Vietnam hadden weinig vertrouwen in een akkoord met de Vietminh en meenden dat de vooroorlogse repressieve methodes zouden kunnen afrekenen met het Vietnamese nationalisme.¹⁹

Deze onbuigzame Fransen in Vietnam hadden veel speelruimte, omdat Frankrijk politiek zeer instabiel was. De Franse binnenlandse politiek van de Vierde Republiek was gepolariseerd, omdat de electoraal gezien succesvolle partijen aan de linker- en de rechterkant van het politieke spectrum, de communistische partij en de Gaullistische RPF werden uitgesloten van regeringsdeelname. Daardoor bleef er een smalle basis over van de socialisten en de katholieke MRP die onderling verdeeld waren over het koloniale conflict. De MRP wilde ondanks de hoge kosten van de wederbouw van Frankrijk niet bezuinigen op het budget voor Indochina, waar de socialisten wel budget wilden overhevelen voor binnenlandse projecten. De regeringen volgden elkaar met een grote regelmaat op waardoor effectieve controle op de bestuurders in Vietnam moeilijk te verwezenlijken was. Het verkleinde ook de legitimiteit van de Franse regeringen aan de onderhandelingstafel.²⁰

De conferentie werd gered doordat Ho op persoonlijke titel en om bij terugkomst in Vietnam gezichtsverlies te voorkomen een akkoord met de Fransen tekende waarin hij verregaande concessies deed. Daarbij liet hij de kwestie van de onafhankelijkheid onuitgewerkt, omdat hij ten onrechte meende dat de Franse communisten de komende parlementsverkiezingen zouden winnen en deze zaak dan in zijn voordeel zouden beslissen.²¹

---

¹⁹ Lancaster, *The emancipation of French Indochina*, 152 e.v.

²⁰ Charles Somerwine, *France since 1870: culture, politics and society* (Houndmills 2001) 268.

²¹ Dit akkoord is om verscheidene redenen interessant. Allereerst laat het de almachtige positie van Ho binnen de communistische beweging zien. Zijn partijgenoten waren niet verheugd over de concessies die Ho op persoonlijk initiatief had gedaan. Toch wist Ho bij thuiskomst alle kritiek te bezweren. Verder is het opvallend dat hij aandrong op een democratie en burgerlijke vrijheden in Zuid-Vietnam. Net als bij het uitroepen van de Democratische Republiek Vietnam, waarbij hij de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring citeerde, lijkt dit allemaal *window dressing*. Zijn daadwerkelijke beleid, nadat hij aan de macht kwam in Noord-Vietnam, wekt sterk de indruk dat hij vanaf het eerste moment van plan was om van Vietnam een totalitaire staat te maken.

De diplomatieke fase 1946-1948: de anticomunistisch-nationalistische kaart

Na de Fontainebleau-conferentie begonnen ook de Franse politici en ambtenaren in Parijs in te zien dat met de communisten niet tot een vergelijk te komen was. Hun argwaan werd gewekt door de weigering van de Vietminh zich aan eerder gemaakte afspraken over de vorming van een Frans-Vietnamees leger te houden en de onrechtmatige vervanging van de Indochinese piaster door een aparte munteenheid.²² De reactie van de Fransen was echter te inconsistent om succesvol te zijn. Aan de ene kant overspeelden ze hun hand door in het najaar van 1946 de steden in het Noorden te bezetten met het bombardement van Haiphong als negatieve uitschieter. De communisten bonden niet, zoals de Fransen hoopten, openlijk de strijd aan, maar trokken zich terug op het platteland om een guerrillaoorlog te voeren. Het brute Fransen optreden versterkte de positie van de Vietminh onder de bevolking in het Noorden.

In het Zuiden kozen de Fransen, nu de communisten als onderhandelingspartner waren afgefallen, voor samenwerking met anticomunistische nationalistische groepen, maar hierbij gingen ze tweeslachtig te werk. Zij steunden zowel de separatistische aspiraties van Cochinchina als de poging van de weinig gerespecteerde Bao Dai om tot een nationale regering voor heel Vietnam te komen. Door deze weifelachtige houding wonnen de Fransen nooit het vertrouwen van de bevolking van Zuid-Vietnam.²³

Gezien zijn verleden als marionet voor Fransen en Japanners zag Bao Dai zag in dat hij alleen geloofwaardig kon zijn door flinke concessies van de Fransen te eisen. Na langdurige onderhandelingen wist hij op 5 juni 1948 het Alengbaai-akkoord te sluiten dat voor het eerst onafhankelijkheid binnen het kader van de Franse Unie beloofde. Dit mooie resultaat werd echter meteen teniet gedaan door zowel het verzet van de nationalistinnen in Cochinchina ertegen die hun hoop op onafhankelijkheid nog steeds niet hadden opgegeven, als de onmogelijkheid om het akkoord vanwege politieke instabiliteit in het Franse parlement geratificeerd te krijgen. Al met al hadden de Fransen teveel nationalistische groeperingen te vriend willen houden en moesten zij daar nu de prijs voor betalen.

---

²² Lancaster, *The emancipation of French Indochina*, 166 e.v.

²³ Dommen, *The Vietnamese revolution*, 183 e.v.

De militaire fase 1949-1954

Vanaf het voorjaar van 1949 ontwikkelde het conflict in Indochina zich tot een echte oorlog. De eerdere kleinschalige schermutselingen maakten plaats voor grotere militaire botsingen. Waarom escaleerde het conflict juist op dat moment? De verklaring hiervoor ligt niet in Indochina zelf maar in het buurland China. De communisten hadden de burgeroorlog gewonnen en begonnen vrijwel onmiddellijk de Vietminh te bewapenen. Dit maakte een schaalvergroting van de communistische operaties mogelijk. Aan de andere kant kon Frankrijk rekenen op grotere steun van de Verenigde Staten. De Amerikanen waren al vanaf 1947 begonnen met het verstrekken van grote leningen aan de Fransen, zowel voor de binnenlandse wederopbouw als voor de voortzetting van de strijd in Indochina. Deze samenwerking liep echter niet op rolletjes. De Verenigde Staten waren er zeer verbolgen over dat de Fransen ook gelden uit de Marshallhulp gebruikten voor het koloniale conflict. Deze mochten alleen gebruikt worden voor de Europese wederopbouw. De Amerikanen grepen echter niet in, omdat zij niet de Franse regeringen wilden destabiliseren. Dit kon immers het begin van een communistische machtsovername worden.²⁴

In 1949 veranderde echter alles met de communistische overwinning in China. De Democraten in het Witte Huis wilden na 'het verlies van China' niet nog een land in Azië aan het communisme verliezen. Frankrijk veranderde in de Amerikaanse perceptie meer en meer van een koloniale overheerser in een communistenbestrijder. De Amerikaanse steun werd nog eens vervelvoudigd toen in 1950 de Korea-oorlog uitbrak, uiteindelijk oplopend tot tachtig procent van de kosten van de oorlog. Zowel Frankrijk als de Vietminh konden nu op meer internationale assistentie rekenen en meenden daarom het conflict op militaire wijze te kunnen beslechten.

Na enige voorbarige offensieven in 1949 begon de betere bewapening van de Vietminh in 1950 vruchten af te werpen. De Fransen kwamen onder zware druk te staan, maar juist op dat moment werd de als geniaal beschouwde generaal Jean de Lattre de Tassigny tot opperbevelhebber benoemd. Hij wist niet alleen tijdelijk de Vietminh militair terug te dringen, maar boekte ook politieke successen. Hij verhoogde de internationale legitimiteit van de Franse strijd door het oprichten van een Vietnamees leger en sprong uiterst behendig met de

---

²⁴ Frank Costigliola, *France and the United States: the cold alliance since World War II* (New York 1992), 44 e.v.

Amerikanen om. In 1952 stierf hij echter aan kanker en onmiddellijk verloren de Fransen hun momentum weer. In de daaropvolgende jaren wist de Vietminh steeds effectiever gebruik te maken van de militaire hulp van China. Hoewel de Amerikanen in dit opzicht voldoende tegenwicht boden, konden ze niet voorkomen dat het moreel van de Franse troepen steeds lager werd door het eindeloos voortduren van de strijd.

De Franse opperbevelhebber, Henri Navarre besloot daarop een gok te wagen. In 1953 liet hij in de vallei van Dien Bien Phu een Franse troepenmacht als lokaas fungeren om de communisten te verleiden om hun troepen rondom de vallei samen te trekken. Hiermee hoopten de Fransen om een betere uitgangspositie te verkrijgen op al geplande conferentie in Genève, waar tegen de wil van de Amerikanen de situatie in Indochina ook was geagendeerd. Het plan werd een fiasco omdat de Vietminh over zware artillerie bleek te beschikken die de Fransen voortdurend onder vuur nam. Op 7 mei 1954 - één dag voordat het onderwerp 'Indochina' in Genève behandeld zou worden - moest het Franse garnizoen zich overgeven. Met de nederlaag bij Dien Bien Phu was het duidelijk dat aan de Franse heerschappij over Indochina teneinde was gekomen. De tijd was aangebroken om de soevereiniteit over te dragen.²⁵

Gedurende de gehele koloniale oorlog had de Franse bevolking weinig gegeven om de toekomst van Indochina. Het was de politieke elite die om geopolitieke redenen geen afstand wilde doen van de kolonie. Zolang de strijd weinig financiële kosten en menselijke offers met zich meebracht, mocht de elite zijn gang gaan. Toen hier echter na 1949 verandering in kwam begon de publieke opinie zich, net als later in de Verenigde Staten in de jaren zestig, tegen het conflict te keren. Net als in vrijwel alle andere dekolonisatieconflicten werd het moederland niet verslagen maar uitgeput.²⁶

De toekomst van het onafhankelijke Vietnam werd geregeld op de Conferentie van Genève. De Fransen waren weliswaar verslagen maar hun vroegere beschermheren, de Amerikanen, hielden een grote vinger in de pap. De uitkomst was geen onverdeeld genoeg voor de Vietminh, omdat

---

²⁵ Dien Bien Phu betekende ook het einde van de Amerikaanse militaire steun aan de Fransen in Vietnam. Door de Minister van Buitenlandse Zaken, John Foster Dulles, werd nog gespeeld met het idee om kernwapens in te zetten in Dien Bien Phu, maar Eisenhower wees dit resoluut af. Hij wilde het conflict niet verder escaleren, zeker niet toen bleek dat Groot-Brittannië geen steun wilde geven. Unilateralisme was in die dagen nog *not done*.

²⁶ Zie Miles Kahler, *Decolonization in Britain and France: the domestic consequences of international relations* (Princeton 1984).

overeenstemming werd bereikt Vietnam voorlopig langs de zeventiende breedtegraad op te delen. De communisten, de winnaars van de oorlog op punten, kregen niet hun wens, één Vietnam, vervuld en moesten zelfs genoegen nemen met een kleiner territorium in het Noorden dan waar zij op basis van hun militaire macht recht op hadden. In ruil daarvoor kregen zij de concessie dat er na twee jaar een referendum plaatsvinden over de vereniging van Vietnam zou plaats vinden. Met goedkeuring van de Amerikanen vond dit referendum nooit plaats, waardoor de kiem gezaaid werd voor het opnieuw opblaaien van de strijd.²⁷

Conclusie

Hoe moet het handelen van de twee grote partijen in het conflict, de Fransen en de Vietminh, beoordeeld worden?

De Fransen stonden voor een schier onmogelijke opgave. Na 1945 was zowel de internationale als de lokale situatie niet in hun voordeel. Toch hebben ze de Vietminh veel tegenspel kunnen bieden. Dit was voornamelijk te danken aan het feit dat zij de internationale opinie naar hun hand hebben weten te zetten door hun optreden steeds een schijn van legitimiteit te verlenen en omdat zij - vooral naar de Amerikanen toe - steeds de nadruk legden op het anti-communistische karakter van hun strijd in Vietnam. Op lokaal niveau leken de Fransen de juiste strategie te hebben gekozen door van de communisten naar de andere nationalistten te switchen maar ze hebben daarbij uiteindelijk niet een consequente keuze durven maken. Toen er eindelijk een akkoord met de Vietnamezen werd gesloten waarin zowel een vorm van onafhankelijkheid als een band met het moederland werd gegarandeerd, slaagde de Franse regering er niet in het document door het parlement te laten ratificeren. Deze politieke instabiliteit was misschien wel de meest zwakke plek van de Fransen. De opeenvolging van kabinetten maakte het onmogelijk een consistent beleid te voeren en gaf te veel ruimte

---

²⁷ De Sovjet-Unie stelde zich op de Conferentie in Geneve afstandelijk op tegenover de wensen van de Vietminh, omdat zij de goede betrekkingen met de Amerikanen niet in gevaar te brengen. Na de dood van Stalin in 1953 waren de verhoudingen sterk verbeterd. Vietnam stond te laag op het Russische prioriteitenlijstje om er een conflict met de Amerikanen voor te riskeren. Voor de Chinezen paste de opdeling van Indochina in Laos, Cambodja, Noord- en Zuid-Vietnam perfect in hun traditionele politiek om de regio verdeeld te houden zodat zij een zo groot mogelijke invloed konden uitoefenen.

aan de Franse bestuurders in Vietnam, die meestal conservatiever en ook politiek onhandiger waren.

In de historiografie is vaak gesteld dat de Fransen en de Amerikanen het communistische karakter van de tegenstander te veel benadrukten en de nationalistische kant van de strijd veronachtzaamden. Inderdaad was de Vietminh geen pion van de Sovjet-Unie of China maar een communistische beweging die in eigen land een eigen koers wilde varen. Dat was bijvoorbeeld snel na de hereniging van Vietnam in 1975 duidelijk toen de spanning tussen China en Vietnam toenam. Maar in deze opvatting wordt de invloed van het communistische karakter van de Vietminh op het proces van dekolonisatie onderschat. De Vietminh had namelijk maar één wens, een communistisch Vietnam, en deze wens was niet binnen het kader van een Franse Unie te verwezenlijken. Alleen in een compleet onafhankelijk Vietnam zou de samenleving revolutionair veranderd kunnen worden.

Voor de vasthoudendheid en rücksichtsloosheid van Vietminh is bewondering op zijn plaats. Zij gebruikten de tactische adempauzes in de onderhandelingen met de Fransen om iedere vorm van nationalistische oppositie in de door hen bezette gebieden zoveel mogelijk uit te schakelen en in militaire confrontaties waren ze bereid grote verliezen te accepteren als dat nodig was om de Franse bevolking murw te maken. De Amerikanen trokken hier echter geen conclusies uit. Hun onderschatting van de Fransen - ingegeven door de Tweede Wereldoorlog - en van het antikoloniale karakter van de strijd, leidde eveneens tot een onderschatting van de 'gele mannetjes in pyjama's' tegen wie de Fransen hun oorlog voerden. Die onderschatting was er medeverantwoordelijk voor dat het dekolonisatieproces niet in Genève, maar op dat dak van de Amerikaanse ambassade werd afgerond.

Literatuurlijst

A. Primaire bronnen

1. *Foreign relations of the United States* (Washington DC). Uitmuntend voor de Amerikaanse bronnen. Deze omvangrijke bronnenpublicatie is geordend per jaar en vervolgens weer per regio. Tot 1951 zit het materiaal over Vietnam in de delen over Azië, daarna krijgt Vietnam aparte delen toebedeeld.
2. Bodinier, Gilbert (ed.), *La guerre d'Indochine, 1945-1954: Textes et documents* (Vincennes 1987-). Hiervan zijn tot nu toe twee delen

verschenen die lopen tot en met 1947. Voor de eerste drie jaren zeer zeker een uitstekende bronnenpublicatie.

3. Devillers, Philippe (ed.), *Paris-Saigon-Hanoi: Les archives de la guerre* (Parijs 1988)
4. Ruane, Kevin, *The Vietnam wars* (Manchester 2000). De beste beknopte bronnenpublicatie.

B. Secundaire bronnen:

Algemene overzichten geschiedenis Vietnam

1. Karnow, Stanley, *Vietnam. A history* (New York 1991).
2. Brocheux, Pierre en Daniel Hémery, *Indochine, la colonisation ambiguë, 1854-1954* (Parijs 1995).

Algemene overzichten van de Franse dekolonisatie

3. Ageron, Charles-Robert, *Chemins de la décolonization de l'empire colonial français* (Parijs 1986)
4. ---, *La décolonisation française* (Parijs 1991)
5. Betts, Raymond F., *France and decolonisation 1900-1960* (New York 1991)
6. Holland, R.F., *European decolonization 1918-1981: an introductory survey* (Londen 1985)
7. Springhall, John, *Decolonization since 1945: the collapse of European overseas empires* (Hampshire 2001)

Overzichten van de dekolonisatie in Indochina

1. Buttinger, Joseph, *Vietnam: a dragon embattled* (2 delen; Londen 1967)
2. Dalloz, Jacques, *The war in Indochina 1945-1954* (Dublin 1990)
3. Dommen, Arthur J., *The Indochinese experience of the French and the Americans. Nationalism and communism in Cambodia, Laos, and Vietnam* (Bloomington and Indianapolis 2001).
4. Hammer, Ellen, *The struggle for Indochina, 1940-1955* (Stanford 1966)
5. Kevin, Ruane, *War and revolution in Vietnam, 1930-1975* (Londen 1998)
6. Lancaster, Donald, *The emancipation of French Indochina* (Londen 1961)
7. Logevall, Frederick, *The origins of the Vietnam War* (Essex 2001)

8. Short, Antony, *The origins of the Vietnam War* (New York 1989)

1945-1946

1. Dunn, P.M., *The first Vietnam war* (New York 1985)
2. Lin Hua, *Chiang Kai-Shek, De Gaulle contre Ho Chi Minh, Vietnam 1945-1946* (Parijs 1994)
3. Marr, David G., *Vietnam 1945: the quest for power* (Berkeley 1995)
4. Pedronici, Guy en Duplay, Philippe, *Leclerc en Indochine, 1945-1947: quand se noua le destin d'un empire* (Parijs 1992)
5. Shipway, Martin, *The road to war: France and Vietnam 1944-1947* (Providence 1996)
6. Tønnesson, Stein, *The Vietnamese revolution of 1945: Roosevelt, Ho Chi Minh and de Gaulle in a world at war* (Oslo 1991)
7. Worthing, Peter, *Occupation and revolution: China and the Vietnamese August revolution of 1945* (Berkeley 2001)

1954

1. Billings-Yun, Melanie, *Decision against war: Eisenhower and Dien Bien Phu, 1954* (New York 1988). Uitstekende monografie.
2. Devillers, Philippe en De Lacouture, Jean, *End of a war: Indochina 1954* (New York 1969)
3. Randle, Robert, *Geneva 1954: the settlement of the Indochinese war* (Princeton, 1969). Bevat ook de tekst van het akkoord.

Dien Bien Phu

1. Asselin, Pierre, 'New Perspectives on Dien Bien Phu' in: *Explorations of Southeast Asian Studies* 1-2 (1997) 12-21.
2. Fall, Bernard, *Hell in a small place: the siege of Dien Bien Phu* (Philadelphia 1967). Meest leesbare en complete overzicht.
3. Keegan, *Dien-Bien-Phu* (Antwerpen 1979)
4. Meulendijks, PAJ, *Verschuivende beelden van de Dien Bien Phoe crisis* (Nijmegen, 2000)

Frankrijk en het conflict

1. Kahler, Miles, *Decolonization in Britain and France: the domestic consequences of international relations* (Princeton 1984)
2. Rice-Maximin, Edward Francis, *Accommodation and resistance: the French left, Indochina and the Cold War, 1944-1954* (New York, 1986)

3. Sorum, Paul Clay, *Intellectuals and decolonisation in France* (Chapel Hill NC 1977)

Vietnamese communisme en nationalisme

1. DeCaro, Peter A., *Rhetoric of revolt. Ho Chi Minh's discourse for revolution* (Westport 2003)
2. Duiker, William J., *The rise of nationalism in Vietnam 1900-1941* (Ithaca 1976)
3. ---, *The communist road to power* (Boulder 1981)
4. ---, *Ho Chi Minh* (New York 2000)
5. Huynh Kim Khan, *Vietnamese communism, 1925-1945* (Ithaca 1982)
6. Lacouture, Jean, *Ho Chi Minh: a political biography* (New York 1968)

Amerikaanse betrokkenheid

1. Costigliola, Frank, *France and the United States: the cold alliance since World War II* (New York 1992)
2. Duiker, William J., *US Containment Policy and the conflict in Indochina* (Stanford 1994). Uitstekende studie.
3. Gardner, Lloyd C., *Approaching Vietnam: from World War II through Dienbienphu 1941-1954* (New York 1988)
4. Wall, Irwin, *The United States and the making of postwar France, 1945-1954* (Cambridge 1991)

Militaire geschiedenis

1. O'balance, Edgar, *The Indo-China war 1945-1954. A study in guerilla warfare* (Londen 1964)
2. Clayton, Anthony, *The wars of French decolonization* (Londen 1994)
3. Maclear, Michael, *Vietnam. 10.000 dagen oorlog* (Alphen aan den Rijn 1981)
4. MacDonald, Peter, *Giap, the victor in Vietnam* (Londen 1994)
5. Labrousse, Pierre, *La methode Vietminh Indochine 1945-1954* (Parijs 1996), met foto's van de toegepaste tactieken.